

Inhoud

DE ZOONTJESFABRIEK

- Tussen confrontatie en verzoening: Nederland en de islam 9
Laat ons niet in de steek. Gun ons een Voltaire 21
Waarom lukt het ons niet om naar onszelf te kijken? 28
Moslima's, eis je rechten op! 36
PvdA onderschat het lijden van moslimvrouwen 42
Schurende normen. Over integratie als inwijding in de
moderniteit 49
Waarom ik de vvd verkies boven de PvdA 72

DE MAAGDENKOOI

- De maagdenkooi 81
Vier casestory's uit de Somalisch-islamitische praktijk 99
Hoezo uiting van trots? 110
Pak huiselijk geweld effectiever aan 113
Genitale verminking mag niet worden gedoogd 118
De nachtmerrie van Bin Laden. Interview met Irshad Manji 127
Op zoek naar wat ons bindt 132
10 tips voor moslima's die weg willen 139

SUBMISSION

- Tekst van Submission part 1 151
De noodzaak tot zelfreflectie 160

VERSPREIDE STUKKEN

- Hartenkreet 173
Voorwoord bij *The Caged Virgin* 175

‘Ik ben de dorpsgek, jij de afvallige vrouw’	182
Vijfenzeventig dagen kon ik hier niet zijn	185
Wat ik had willen zeggen	188
Dankwoord Harriët Freezerring	193
Weg met de zelfcensuur	197
Het belang van interculturele nieuwsgierigheid	206
Zeven vragen aan de regering	212
De islam in huis	219
Clandenken verklaart kindersmokkel	223
Het recht om te beledigen	227
De seksemoord op ons	232
Confrontatie, geen verzoening	238
De vele kanten van de waarheid	247
Ik ben Ayaan	250
Speech bij het afscheid van de Tweede Kamer	255

NOTEN 259

Gebruikte koranverzen in <i>Submission part 1</i>	265
---	-----

VERANTWOORDING 267

DE ZOONTJESFABRIEK

Tussen confrontatie en verzoening: Nederland en de islam

Sinds 11 september 2001 is de islam meer dan ooit onderwerp van gesprek. Sinds de vergeldingsacties van de Verenigde Staten op Afghanistan hebben Osama bin Laden, het brein achter de aanslagen in New York en Washington, en zijn Al-Qaida-beweging alle moslims in de wereld opgeroepen tot een oorlog tegen de ongelovigen. Hun oorlogsverklaring baseren ze op de koran, de bron van de islam. De koran delen Bin Laden en de zijnen met maar liefst een miljard mensen in de wereld van wie er ongeveer tien miljoen in Europa woonachtig zijn. Alleen al dit laatste verklaart de toenemende nieuwsgierigheid naar de islam sinds de aanslagen.

Sinds 11 september barsten niet-moslims van de vragen. Er blijken ook in Nederland moslims te zijn met begrip voor de aanslagen in de Verenigde Staten. Ongeloof en irritatie zijn hun deel. Hoe kan iemand de terreurdaden niet verafschuwen en veroordelen? Deskundigen geven verklaringen voor dat 'begrip': de mondiale kloof tussen arm en rijk, het Midden-Oostenbeleid van de Verenigde Staten, een algeheel islamitisch ressentiment tegen de westerse moderniteit.

Alle uitleg ten spijt, de vragen richten zich ook op het karakter en de rol van de islam en de houding van de moslims. Is de islam zelf de voedingsbodem voor geweld en terrorisme? Waarom beroepen terroristen zich op de koran als de islam zo vredelievend is? Kunnen moslims tolerantie en vrijheid van meningsuiting wel waarderen? Waarom hebben moslims geen zelfkritiek en waar is de zelfreflectie?

Uit de aard van de vele vragen blijkt dat niet-moslims nauwelijks bekend zijn met de islam en met moslims. Ik wil hier laten zien dat

moslims, of ze nu orthodox of gematigd zijn, de antwoorden op die vragen evenmin kennen. Verkeert een niet-moslim nog in de luxepositie dat hij kritische vragen kan stellen over de islam, inherent aan het wezen van de islam is dat een moslim deze niet ter discussie kan stellen maar slechts te verdedigen heeft.

De toegenomen aandacht voor de islam resulteert in Nederland globaal in twee houdingen. De eerste is er een van voorzichtige verzoening, waarbij vooral de meerderheid aangesproken wordt op haar houding tegenover de minderheid. De tweede is confronterender: aan moslims wordt gevraagd hoe de islam zich verhoudt tot de democratische rechtsstaat en hoe moslims kunnen volhouden dat de islam zo vredelievend is, terwijl die zoveel haat en terrorisme blijkt te kunnen genereren.

Een vertegenwoordiger van de eerste houding is Job Cohen, burgemeester van Amsterdam. Hij stelde in de door hem op 23 september 2001 gehouden Abel Herzberglezing het vraagstuk van de verhouding tussen meerderheid en minderheid centraal. Dat werd niet alleen ingegeven door de gebeurtenissen van 11 september. Los van die aanslagen vond Cohen dat een dialoog tussen meerderheid en minderheid urgent is, om drie redenen: het onontkoombare karakter van de huidige immigratiegolf, problemen met de integratie van nieuwkomers en onzekerheid of de migranten 'onze' normen en waarden zullen delen. Velen uit de meerderheid zijn volgens Cohen bang dat de komst van vreemde culturen, met andere normen en waarden, het vrije en open karakter van onze samenleving zal aantasten.

Volgens Cohen worden in de discussie over integratie de problemen overbelicht, ten koste van de positieve resultaten die vele immigranten intussen hebben geboekt. De inmiddels tamelijk eenzijdig negatieve beeldvorming doet geen recht aan de complexe werkelijkheid van de multiculturele samenleving. Cohen ergert zich aan de afwerende taal tegenover vreemdelingen, asielzoekers en allochtonen. Zo hoort hij steeds meer mensen spreken in termen van 'vol is vol', opvattingen die nog niet zo lang geleden alleen gebezigd werden in extreem-rechtse hoek.

Cohen plaatst een en ander in een historische context. Hij haalt de uitspraak aan van Abel Herzberg dat de joden vooral joden moesten blijven en als jood door het leven moesten gaan: voor hun acceptatie maakte het toch niets uit. Niet hun houding of gedrag was doorslaggevend voor de vraag hoe zij door de samenlevingen zouden worden behandeld, nee, het was uiteindelijk een kwestie die beslist werd door de wil van anderen, de meerderheid in de samenleving.

Voor onze tijd betekenen Herzbergs opvattingen, volgens Cohen, dat anders dan wij meestal geneigd zijn te denken, noch het gedrag, noch de mate van assimilatie en integratie van allochtonen bepalend zal zijn voor hun uiteindelijke acceptatie in ons midden. Bepalend is of wij bereid zijn om vreemdelingen en allochtonen in onze samenleving op te nemen als volwaardige burgers. Volgens Cohen zijn integratie en acceptatie van allochtonen een kwestie van onszelf en niet van de anderen. Als wij hiertoe bereid zijn gebeurt het, anders niet. Daarom richt Cohen zich in het bijzonder tot 'ons, de meerderheid'. Het gaat bovenal om het aangaan en op gang houden van een dialoog op basis van openheid, vertrouwen en respect. Bij een flagrante overtreding van onze normen en waarden moet volgens Cohen wel worden ingegrepen. 'Dan moeten we helder en duidelijk zijn, en zeggen dat er grenzen zijn.'

Directer van toon en karakter is de positie van Paul Scheffer in zijn bijdrage in *NRC Handelsblad* van 5 oktober 2001. Volgens Scheffer beroept de moslimgemeenschap zich terecht op godsdienstvrijheid, maar dat brengt ook een verantwoordelijkheid met zich mee om die democratische vrijheid in stand te houden. Dat maakt meer openheid in eigen kring noodzakelijk, en vooral: het duidelijk weerspreken van fundamentalistische uitingen. Scheffer meent dat de omgang met godsdienst in onze liberale democratie veel te krampachtig is. Het morele kapitaal van religies is een wezenlijk bestanddeel van een pluralistische samenleving. Daarom zouden ook moslims zich, juist met hun onderlinge verschillen, meer moeten wagen in de

openbare ruimte van hun land van aankomst. Zo zou nieuwsgierigheid het kunnen winnen van onbehagen.

Op 4 oktober zei Scheffer in een debat in De Balie dat de huidige verhouding tussen allochtonen en autochtonen niet vergelijkbaar is met die uit de tijd van Herzberg. Zo'n vergelijking zou alleen maar het slachtofferschap van de minderheid versterken en de afzijdigheid en onverschilligheid van de meerderheid – zogenaamde tolerantie – versterken. We moeten de 'diplomatieke' houding tegenover de minderheid juist voorbij en op gelijkwaardige voet met hen de dialoog aangaan, aldus Scheffer.

Scheffers onbehagen richtte zich op het feit dat de radicale islamieten het debat in de moslimwereld momenteel beheersen en op de verwevenheid van politiek en religie in de islam. De islam kent geen 'kerk' in de christelijke betekenis van het woord. De minder georganiseerde *ulama* (godsdienstgeleerden) maakt een institutionele confrontatie tussen Kerk en Staat onmogelijk. Daar komt bij dat er, anders dan menigeen verwachtte, geen vanzelfsprekend proces van culturele assimilatie van Europese moslims tot stand is gekomen, ook niet bij de tweede en derde generatie. Dit is onder meer het gevolg van de gezinshereniging en gezinsvorming, waardoor steeds weer nieuwe allochtonen uit het land van herkomst naar Nederland worden gehaald, en voor wie het integratieproces helemaal van voren af aan begint.

Nog confronterender is de open brief die de journalist Sylvain Ephimenco op 29 september 2001 in *Trouw* tot alle moslims in Nederland richtte. Deze werd zelfs in het Arabisch vertaald, en schijnt op het internet een internationaal debat te hebben losgemaakt. De brief werd ingegeven door een gevoel van onbehagen en ergernis. Ephimenco plaatste de minderheid als het ware in de beklagdenbank. 'Als je met elkaar vredig samenleeft moet je elkaars standpunten en gedrag ter discussie kunnen stellen. Een brede discussie kan heilzaam werken en is te prefereren boven wederzijdse onbekendheid, onverschilligheid en, nog erger, vijandigheid. Bovendien zijn jullie in het uiten van kritiek jegens de Nederlandse samenleving of overheid nooit belemmerd. Daar is niets op tegen en de mondigheid

van de elite onder de moslims kan alleen duiden op een geslaagde integratie van deze groep.’ Ephimenco riep de moslims op niet de weg van het zelfgekozen isolement in te slaan. Moslims moeten ophouden zich steeds te manoeuvreren in de positie van slachtoffer van een vermeende alomtegenwoordige vijandigheid. Ephimenco verwijt moslims dat ze zo weinig introspectie en zelfonderzoek aan de dag leggen. Die houding vindt hij gevaarlijk voor het zelfbeeld van de moslims en voor de aanvaarding door niet-moslims van de bewering dat de islam werkelijk een religie is die vreedzaamheid en tolerantie predikt.

Het gebrek aan zelfreflectie van moslims door het ontkennen of niet bespreekbaar maken van de ‘monsterlijke vertakking’ die de islam heeft gebaard, staat een bestrijding van dit gevaar in de weg, aldus Ephimenco. ‘Het wordt tijd,’ schrijft hij, ‘ook van jullie (de moslims) kant te beseffen en te erkennen dat binnen jullie geloof een nieuwe generatie krijgers is opgestaan, fanatieke dissidenten die door hun wreedheid en vastberadenheid de wereld doen sidderen.’ Ephimenco confronteert de moslims in Nederland met de ‘uitglijders die vertegenwoordigers van de islam in Nederland de laatste dagen hebben kunnen begaan’, en vraagt hun in hoeverre deze geestelijken die politieke uitspraken doen een spreekbuis zijn van alle moslims.

Hoewel Ephimenco in beginsel een mondige minderheid ziet als blijk van een geslaagde integratie, merkt hij op dat dit een nadelig effect heeft wanneer deze op zichzelf prijzenswaardige mondigheid in gewelddadige retoriek verandert. Daarbij wijst hij op de oprichters van de (Nederlandse) Arabische Partij. Die verklaarden in een interview dat de Nederlandse overheid zich schuldig heeft gemaakt aan dertig jaar ‘leugens’ en ‘valse beloftes’ aan moslim-Arabiërs in Nederland die hier als ‘derderangsburgers’ worden behandeld. Deze oprichters van de Arabische Partij zien het criminele gedrag van Marokkaanse jongeren als een wraakneming op de Nederlandse overheid die hun gezinnen kapot heeft gemaakt. En ze eindigden het interview met: ‘Laat de oorlog maar beginnen, na dertig jaar hebben we niets meer te verliezen.’

Bij Ephimenco komen dit soort uitspraken als een verkapte dreiging of chantage aan. Bovendien celebreren ze zonder schroom het failliet van de multiculturele samenleving. Kortom: de afzijdige houding van moslims, de totale ontkenning van een relatie tussen de terroristen en de islam, de verwijzingen naar de Midden-Oostenpolitiek, het enerzijds afkeuren van en anderzijds begrip tonen voor de aanslagen in New York en Washington door vooraanstaande moslims, hebben tot nog meer argwaan geleid en zullen erin resulteren dat moslims door de meerderheid van dubbelzinnigheid worden verdacht.

De confronterende houding tegenover de islam werd ten top gevoerd door Paul Frentrop in *HP/De Tijd* van 5 oktober 2001. Frentrop vindt dat de islam tot nog toe inhoudelijk onvoldoende bekritiseerd is. Voor hem zijn de aanslagen op de Verenigde Staten reden om dat nu wel te doen. Het is tijd om een moreel en intellectueel standpunt ten opzichte van de islam in te nemen. De hoofdvraag is of de islam een ideologie is die naar onze normen te weinig respect voor een mensenleven aan de dag legt. Frentrop vindt het vanuit de multiculturele samenleving naïef gedacht dat de islam een godsdienst is als alle andere godsdiensten. Volgens hem kunnen we na 11 september onze ogen niet langer sluiten voor de mogelijkheid dat de islam naar onze maatstaven te gewelddadig is, iets wat in de praktijk zou blijken in alle moslimgebieden van Nigeria, via Sudan tot de Molukken. De islam heeft vele middeleeuwse trekken.

De confrontatie waartoe Frentrop oproept is zeer vergaand. Hij pleit zelfs voor een verbod op de islam wanneer zou blijken dat het gedachtegoed van de islam niet deugt. Het voornaamste argument van Frentrop voor dat verbod is dat de islam niet in een rechtsstaat past, net zo min als politieke partijen met onfris ideeën. De vrijheid van godsdienst mag niet worden misbruikt, net zo min als de vrijheid van partijvorming. Voor Frentrop passen communisme, nazisme en de islam in dezelfde mal. Alle drie hebben gemeen dat ze westerse ideeën afwijzen en willekeurig mensen doden. Hij vindt het verontrustend dat de meest populaire naam voor jongetjes die

momenteel in Amsterdam worden geboren Mohammed is: ‘Wat doen al die Mohammedjes over twintig jaar, als ze in de tussentijd worden blootgesteld aan een ideologie die niet deugt? Wat te doen als er dan reden is om de dienstplicht weer in te voeren? Het zou onverantwoordelijk zijn om al deze kinderen twintig jaar lang bloot te stellen aan niet-gecontroleerde indoctrinatie door imams van wie we weten dat ze er mogelijk strafbare ideeën op na houden en dan maar hopen dat die kinderen geen “fundamentalistische” volwassenen worden. Dat is als voorstellen om in Duitsland na 1945 de schoolboeken niet aan te passen.’

Het gebruik van de termen ‘moslimhaat’ en ‘islamofobie’ vindt Frentrop misleidend, bedoeld om een inhoudelijk debat over de islam te voorkomen. Hetzelfde geldt voor de reactie van moslims om kritiek op de islam taboe te verklaren.

Deze reacties op de verhouding tussen moslims en niet-moslims concentreren zich rond de vraag: vormt binnen de islam alleen een radicale, fundamentalistische (minderheids)beweging een intrinsieke bedreiging voor de westerse democratische rechtsstaat of is er per definitie sprake van onverzoenlijkheid tussen (politieke) islam en democratische rechtsstaat? Moslims die tot nu toe hebben deelgenomen aan de discussie verzekeren ons dat de islam een vreedzame religie is die niets met politiek heeft te maken, laat staan met de boodschap en activiteiten van terroristen. Een bijdrage van de islamitische schrijver Ziauddin Sardar in *The Observer* (vertaald in NRC Handelsblad van 6 oktober 2001) illustreert deze houding. Sardar keurt de terreurdaden af als zelfmoordacties van mensen die moedwillig en zonder morele en ethische beperkingen hebben gehandeld: ‘De islam kan de daden van de kapers niet verklaren, zoals het christendom geen verklaring heeft voor de gaskamers. Het zijn ongelovige daden, daden die niets met geloof te maken hebben, gepleegd door mensen die het pad van de islam hebben verlaten.’

Wat zegt de islam dan precies? Is de koran een boek voor elk wat wils: voor de terrorist de heilige rechtvaardiging van zijn gewelddad-